

hrá aristokracia, z toho malo vyplynúť – hoci nepriamo – čím má byť demokracia. Horšie to už bolo s demokratom. Nerobilo nijaký problém konštatovať, kto sa skrýva pod pojmom „aristokrat“ – že to boli bývalí urodzení, ktorí sa zároveň zastávali starých poriadkov. Avšak presne definovať, čo je atribútom „demokrata“, už bolo ťažšie. Do istého okamihu každý, kto sa hlásil k onej hmlistej demokracii, bol, pravdaže, demokrat, hoci by bol i urodzeného pôvodu. Neskôr sa veci trochu skomplikovali. V istom zmysle tu zavládol – hoci nie vždy – charakteristický voluntarizmus. Kto bol aristokratom, nemohol byť demokratom; aristokratmi, čiže stúpecami starého režimu, sa teraz stali aj tí, čo pochádzali z ľudu. Na druhej strane sa zjednodušilo chápanie „demokrata“, lebo pojem bol obohatený o bližšie určenia: človek sa mohol stať ozajstným, čestným demokratom, demokratom hodným toho slova a tak ďalej, a tak ďalej.

Kto vydával potvrdenia o občianskej spoľahlivosti? Obyčajne ten, kto mal v rukách moc; nemuselo ísť nevyhnutne o administratívnu vládu, v každom prípade však išlo o moc spoločenskú – teda dištrikty a kluby. Preto je niekedy veľmi ťažké preniknúť k podstate nášho pojmu, takého frekventovaného v tých časoch. Rozhodujúce predsas bolo, kto slovo používa. Ak nepoznáme autora alebo adresáta, nemôžeme presne zistiť, čo sa skrýva za hodnotením.

Zjednodušene sa dá povedať, že prelomom bol júl roku 1791, to znamená masakra na Marsovom poli, keď sa umiernení stúpenci revolúcie na čele s La Fayetteom pokúšali zúčtovať s radikálne orientovanou časťou parížskeho obyvateľstva, ktorá žiadala nastoliť republiku ako dôsledok kráľovho úteku. Dovtedy bol demokratom každý, kto bol vlastenec, a takmer každý vlastenec sa hlásil ku konštitučnej monarchii, teda aj ku kráľovi aj k ústave.

Teraz po prvý raz vystupovali republikáni v masovejšom meradle; lenže v tejto zložitej situácii nebol každý demokrat aj republikán. Avšak každý republikán bol demokrat. Okrem toho sa medzi jednotlivými frakciami demokratov navrstvovali rozpory, ktoré stále narastali. Spoločné ostávalo uznanie ústavy; rozpory spočívali predovšetkým v tom, že pre jedných bola ústava *causa finalis* udalostí, kým pre druhých sotva štartové pole na budúce víťazstvá dokonalej demokracie.

Zneužívanie rozličných odvođenín od „demo-“ spôsobilo, že zakrátko sa zjavil aj kritický derivát: demagógia. Zárodok takéhoto myslenia možno nájsť v liste spomínaného Nicolasa Ruaulta, ktorý píše bratovi roku 1789: „Ak kráľovi zamietnu právo veta, bude pripomínať už len Caligulovho koňa alebo topánku Karola XII.; my budeme odsúdení na despotizmus osemsto alebo deväťsto demokratov, tisíc ráz nebezpečnejších ako jeden despota so svojimi troma či štyrmi ministrami.“

Môžeme teda vysloviť domnienku, že od samého začiatku revolúcie sa v pojme „demokrat“ kladol dôraz na literárne chápanie toho slova, čiže na genealógiu spoločenských vrstiev, ktoré vládli, či boli nátlakovou skupinou.

Ruault pri opise masakry na Marsovom poli tiež stotožňuje radikálny plebs s demokratmi: udalosti ho nijako mimoriadne netrápia. Sám stojí na strane revolúcie, ale demokrata stotožňuje s radikálom, republikánom i s plebejcom. Francúzske vlastenectvo – najvšeobecnejší pojem – začína vydávať divé plody, ktoré sa zakrátko samy stanú meradlom novej chuti.

Všimnime si teraz, ako fungovali dva ďalšie základné pojmy: národ a vlasť.

Zaiste, ani tieto slová sa nezrodili v revolúcii. Jestvovali aj predtým a po celé 19. storočie ich skúmali filozofi aj právnici. Najvýznamnejšou prácou z oblasti dejín francúzskeho jazyka je mnohovázkové dielo Fernanda Brunota, z ktorého jedna pätina sa zaoberá obdobím Francúzskej revolúcie.

Najnovšie historickolingvistické bádania sa však usilujú preskúmať jazykový fenomén tých čias aj cez prizmu dejín spôsobu myslenia.